ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 124, Ocak 2022, s. 255-276

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.54831>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
2.12.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2022

Arş. Gör. Şükrü AZİZİ

Bitlis Eren Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları
sazizi@beu.edu.tr
Orcid: 0000-0003-3726-9954

Doç. Gonca KARAVAR

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları
Bölümü
gonca.karavar@deu.edu.tr

MUŞ MALAZGİRT YÖRESİ HALI YASTIKLARI

Öz

Geçmişten günümüze gündelik yaşamın olmazsa olmazı halı, kilim ve benzeri dokumalar, yakın zamana kadar bu bölgede dokunmuştur. Yöre halkının çoğunlukla kendi ihtiyaçları için ürettiği bu ürünler artık dokunmamaktadır. Makine halılarının yaygın kullanımı, ev tekstili ve mobilyaların değişimi, el dokuma ürünlerine ilgiyi ve ihtiyacı ortadan kaldırmıştır. Yöre dokumaları, kullanım alanına göre yaygı, seccade, yastık ve minder olarak dokunmuştur. Günümüzde el dokuma ürünlerinden yaygıların bir kısmı camilere vakfedilirken bir kısmı da evlerin depo ve kilerlerinde saklanmaktadır. Halı yastıklarının ise tamamı evlerde bulunmuştur. Malazgirt'te yakın zamana kadar halı yastık kullanımı devam etmekte iken günümüzde artık kullanılmamaktadır. Halı seccadeler ise camilerde ve yaygın olmamakla birlikte evlerde dini ritüeller için kullanılmaktadır. Yapılan bu çalışmada, Malazgirt yöresi halı yastıklarının nitel ve nicel verilerini saptamak, bölge dokumacılığı, kültürü, yaşamı hakkında bilgi edinmek ve aynı zamanda üretimi durmuş ve literatürde yeteri kadar örneği bulunmayan yöre dokumacılığı hakkında örnek toplamak hedeflenmiştir. Bu amaçla 2015 ve 2020-2021 yıllarında bölgede alan araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda birçok yaygı, seccade ve yastık dokuma bulunmuştur. Bu dokumalardan 31'i halı yastıktır. Yastık dokumaların teknik yapısı, malzeme ve desen özellikleri incelenmiştir.

Dokumalar hakkındaki bilgiler, dokumacılar ya da varislerinden elde edilmiştir. Motif ve desen isimleri ise ya unutulmuş ya da bilinmemektedir.

Anahtar kelimeler: Malazgirt, Muş, Yastık, Halı, Sanat.

CARPET PILLOWS OF MUS MALAZGIRT REGION

Abstract

Carpets, rugs, and similar hand-woven products are one of the indispensable products of our daily life from past to present, and they were also woven in the Malazgirt region of Muş until recently. The widespread use of machine-made carpets and the change of home textiles and furniture have eliminated the interest and need for hand-woven products. Re-gional weavings are woven as mats, prayer rugs, pillows, and cushions according to the usage area. Rugs from hand-woven products are donated to mosques or kept in ware-houses and cellars of houses. All the carpet pillows were found in the houses. Until recently, the use of carpet pillows continued in Manzikert, but it is no longer used today. Carpet prayer rugs are used for religious rituals in mosques and rarely in homes. In this study, it is aimed to determine the qualitative and quantitative data of the carpet pillows of the Malazgirt region, to obtain information about the weaving, culture, and life of the region, and to collect examples about the weaving of the region, whose production has stopped and there are not enough examples in the literature. For this purpose, field research was conducted in the region in 2015 and 2020-2021. As a result of the research, many mats, prayer rugs and pillow weavings were found, 31 of which are carpet pillows. The technical structure, material and pattern properties of pillow weavings were examined. Information about weaving was obtained from the weavers or their heirs. Motif and pattern names are either forgotten or unknown.

Keywords: Malazgirt, Mus, Pillow, Carpet, Art.

GİRİŞ

Malazgirt, Muş ilinin kuzeydoğusunda yer alan bir ilçedir. İlçenin kuzeyinde Erzurum Karayazı ve Karaçoban, doğusunda Ağrı Patnos ve Tutak, güneyinde Bitlis Adilcevaz ve Ahlat ilçeleri yer almaktadır. Muş, merkeze 137 km uzaklıktadır. İlçe, 1534 km² yüzölçümüne sahiptir (www.malazgirt.gov.tr/...). Doğu Fırat Havzası'nın büyük bir bölümünü kapsamaktadır (Kevorkian ve Paboudjian, 2012, s. 500). Yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve sert geçtiği Doğu Anadolu'da karasal iklim egemendir. Kışın yoğun yağın kar uzun süre yerde kalmaktadır. Doğal bitki örtüsü bozkırdır (Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi, 1984, s. 5782).

Resim: 1: Muş İl Haritası ([https://www.puantr.net/...](https://www.puantr.net/))

Malazgirt, coğrafi konumundan dolayı birçok medeniyete ev sahipliği hatta başkentlik yapmıştır. Zengin kültürel mirasa sahip Malazgirt ve çevresindeki Müslüman Arap yerleşimleri 9. yüzyıla (Eser, 2014, s. 185) tarihlendirilmektedir. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Muş ve çevresinde Türkmen yerleşimleri görülmüş, şehir Müslüman Türkler ve Kürtlerin egemenliğine girmiştir (Eser, 2014, s. 185). Müslüman ve gayrimüslim halkın uzun yıllar beraber yaşadığı şehirde 19. yüzyıl sonlarına kadar çoğunlukla Ermeniler ve Kürtler yaşamıştır. Bu iki halkın yaşadığı bölgeye 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Kars bölgesinden Türkler, Karapapaklar; Kuzey Kafkasya'dan Çerkezler, Osetyalılar, Lezginler ve Çeçenler göç yoluyla gelmiş ve yerleşmişlerdir ([https://www.houshamadyan.org/...](https://www.houshamadyan.org/)). Bölgenin kozmopolit yapısı yöre dokumalarına da yansımıştır. Malazgirt yöresinde bulunan dokuma örneklerini Kars'tan Sivas'a, Ardahan'dan Siirt'e kadar birçok yerde görmek mümkündür. Bu örnekler konar göçer toplulukların hareket ettiği güzergahlar hakkında da bilgi vermektedir.

Malazgirt, tarihi birçok olaya tanık olmuştur. Buna rağmen bölgedeki halı dokumacılığı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. 1976 tarihli “Doğu Yöresi Halıları” adlı eserinde Neriman Görgünay, Doğu Anadolu Halıları hakkında şunları söylemektedir: “Halıcılık bilimi üzerine çalışmalar yapan Ernst Diez ve Kurt Erdmann gibi otoriteler yapıtlarında, salt bu halılardan (Batı Anadolu halıları kastedilmektedir) söz etmişler, Anadolu kent ve köylerinde, çok eski zamanlardan bugüne dek, gelenek ve görenek halinde, ev gereksinimleri için dokunan halılar hakkında hiçbir araştırma yapmamışlardır. Başka bir deyimle, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve gerekse bu bölgenin köylerinde dokunan halılar hiçbir inceleme ve çalışmaya konu olmamıştır.”

Tarih kitaplarında yer alan birkaç cümle dışında Malazgirt dokumaları/dokumacılığı hakkında detaylı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yöre dokumacılığı hakkındaki ilk bilgilere Menûcihr-i Sütüde'nin 1362 tarihli “Hudûdü'l-âlem mine'l-meşrik ile'l-mağrib” adlı eserinde ulaşılmıştır. Sözü edilen eserde yöre dokumacılığı hakkında şu sözler sarfedilmiştir: “Hoy**, Bergiri***, Erciş, Ahlat, Bitlis, Malazgirt gibi yerleşim birimleri küçüklü büyüklü şehirler olup halkı mutlu bir şekilde yaşayan nimeti bol yerlerdir. İnsanları mutlu, tüccarları çok olan şehirciklerdir. Halı dokumacılığı, kemer yapımı ve odun çok çıkar. İnsanları savaşçı ve makam sahibi varlıklı insanlardır” (Sökmen, 2016: 17). Ekmekçi, 19.yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başında yaşamış olan Şemseddin Sâmî'den (hangi kaynak olduğu belirtilmemiştir ve

muhtemelen Kamusü'l-Âlâm adlı eserinden bahsetmektedir) Malazgirt hakkındaki bilgileri şöyle paylaşmıştır: “Bitlis Vilayeti Muş Sancağı’na bağlı bir kazadır. Kazanın tüm nüfusu 21.000’dir. Nüfusun 12.000’i Müslüman, kalanı Ermeni’dir. Buğday, arpa, darı, mercimek vb. toprak ürünleri yerel gereksinimin çok üstünde üretilerek fazlası dışarı satılır. Hayvancılıkta koyun ağırlıklıdır. Küçük sanayi, seccade ve kilim dokumacılığı üzerinedir.” 1984 tarihli Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi’nde ise Malazgirt dokumacılığı hakkında şu bilgiler yer almaktadır: “...hayvancılık (koyun, keçi) temel geçim kaynaklarıdır. Hayvan ve hayvansal ürünlerin satımı yapılır. Kıl ve yün dokumacılık yaygındır” (s. 5782). Yukarıda yer alan tarihi kaynaklardan yola çıkarak Malazgirt’te dokumacılığın önemli bir yeri olduğu ve yüzyıllar boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır. Yazılı kaynaklarda sözü edilen Malazgirt dokumalarının desen ve kompozisyon özellikleri bilinmemektedir. Görgünay, Doğu Yöresi Halıları adlı kitabında Doğu Anadolu Bölgesi halılarını incelemiştir. Bu örnekler arasında Malazgirt Güllükoru (Xirbe) köyüne ait bir örnek (Görgünay, 1976, s. 72) yer almaktadır. Bu örnek dışında yazılı hiçbir kaynakta bölge dokumalarına ait görsellere rastlanmamıştır.

Malazgirt ve çevresi 20. yüzyılın başında meydana gelen hadiselerden dolayı uzun süre göç almış ve göç vermiştir. Malazgirt ilçe merkezinde yaşayan halkın büyük çoğunluğu civar şehirlerden gelip buraya yerleşmişlerdir. Diğer taraftan Karadeniz Bölgesi’nden Lazlar; Siirt ve civarından ise Araplar gelip bölgeye yerleşmiştir. Bu nüfus hareketleri kendisiyle beraber dokuma kültürünü de getirmiştir. Bundan dolayı Malazgirt’te bulunan dokuma örnekleri desen olarak çok zengin ve aynı zamanda civar bölge dokumalarına da benzemektedir.

Bölge halılarında görülen motif ve desenler, çoğunlukla birbirinden kopya edilmek suretiyle meydana gelmiştir. Her ne kadar kopya edilmiş olsa da dokumacı, yer yer kendi istek ve beğenisine göre bazı motifleri çıkarmış ya da başka bir motif ile değiştirmiştir. Stilize edilmiş bitkisel motifler ve geometrik desenler yaygın olarak kullanılmıştır. Halılarda görülen simetri kayması, desen bozuklukları bu halıların köy tipi halılar olduğunu göstermektedir.

Araştırma sürecinde, geçmişte halı dokumacılığı yapmış olan Sitiya Burhanlı, Türkan Akgün ve Birgül Akgün ile görüşülmüştür. Bu dokumacılar, dokuduğu halıların bölge halılarından kopya edilerek dokunduğunu doğrulamıştır. Halı üzerinde yer alan motif ve kompozisyonların adı dokumacılar tarafından hatırlanmamaktadır. Geçmişte halı dokuyan insanların vefat etmesi ve bölgede yeni dokumaların yapılmaması, dokuma kültürünün yok olmasına zemin hazırlamıştır.

Malazgirt yöre halıları ev ihtiyaçları için üretilmiştir. İhtiyaçlar, dokumalardaki ebat ve desen farklılığını belirlemiştir. Bu dokumalar içinde yaygı, seccade, minder ve yastık en çok görülen örneklerdir. Geleneksel köy tipi evlerde halı yaygı, minder ve yastıklar birbirinin tamamlayıcısıdır. Seccadeler ise dini ritüel için kullanılan bir dokuma örneğidir.

Bu çalışmada, bölge dokumaları içinde önemli bir yeri olan halı yastıklar incelenmiştir. Yastık, kelime olarak; baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minder (<http://lugatim.com/...>) anlamına gelmektedir. Dîvânü Lugâti’t Türk’te “yastuq” (el-Kâşgarî, 2007, s.670), Farsça’da “balin” (<https://sozluk.gov.tr/...>), Kürtçe’de “balgeh”, “balguh” ya da “balîf”tir (<https://tr.glosbe.com/...>). Yöre halkı yastığa “belgi” ya da “balîf” demektedir.

Yörede bulunan halı yastıklar, çoğunlukla geometrik motiflidir. Bununla beraber stilize edilmiş bitkisel motifli dokumalar da bulmak mümkündür. Yastıklar, yaygı dokumalar ile motif

ve desen benzerliği göstermektedir. Eski dokuma örneklerinde kullanılan hammadde büyük oranda yün iken son dönem dokumalarında pamuk ve sentetik iplik kullanıldığı görülmüştür. İki parçanın birleşmesiyle yapılan ön yüzü halı, arka yüzü kilim ya da çözgü yüzlü yastıklar (Fot. 1-2), köy evlerinde çoğunlukla sedir ya da yer minderlerinin üzerine koyulmuştur. Bu dokuma yastıkların içi saman, ot ve benzeri sert malzemelerle doldurulur. Yastık kenarlarına saç örgüsü-balık sırtı örgü yapılmıştır. Yastıklarda kullanılan renklerin çoğu solmuş ya da akmıştır fakat doğal yün rengi olan kahverengi, siyah, gri, bej mevcut yapısını korumuştur.

Fotoğraf 1-2: Halı yastık ön yüz ve arka yüz. Foto: Şükrü Azizi, Malazgirt, 2015

YÖNTEM

2015 yılında Malazgirt ilçe merkezi ve köylerinde, 2020-2021 yıllarında ise Muş ili, ilçe ve köylerinde konu ile ilgili alan araştırması yapılmıştır. Malazgirt bölgesinde bulunan dokuma örneklerinin büyük bir kısmı yaygı ve seccadelerden oluşurken halı yastıklar, motif ve desen farklılıkları ile önemli bir gruba meydana getirmektedir. İncelenen yastıkların tamamı evlerde görülmüştür. 2010 yılında evlerde yastık olarak kullanılan dokumaların 2015 ve 2020 yıllarında depolara kaldırılıp saklandığı tespit edilmiştir. Depo ve çatı arasından çıkarılan dokumaların hemen hepsi güvelenmiş ya da çürümüş durumdadır. Yastık dokumaların çoğu Malazgirt ilçe merkezinde tespit edilse de bu dokumaların dokundukları köyler birbirinden farklıdır. Bu köyler; Kılıççı (Qilîçê) Köyü, Konakkuran (Diknûk) Köyü, Çaygeldi (Elîboncîyan/Bulanık), Tatargazi köyleridir.

Araştırmada 31 adet halı yastık örneği bulunmuş ve bu örnekler bire bir gözlem yöntemiyle incelenerek analizleri yapılmıştır. Tespit edilen halı dokumalar arasında Cemal Özkan'a ait 13 adet, M. Ali Kazancı'ya ait 5 adet, Türkan Akgün'e ait 5 adet, Ziyet Kaçar'a ait 4 adet, Mehmet Kaçar'a ait 2 adet, Sitiya Burhanlı'ya ait 1 adet, Yusuf Yılmaz'a ait 1 adet halı yastık örneği bulunmaktadır.

Fotoğraf 3-4-5 : Depoda bulunmuş halı yastıklar, ön yüz ve arka yüz.

Foto : Şükrü Azizi, Malazgirt, 2015

Fotoğraf 3-4-5 : Araştırma sırasında bir evin çatı katından çıkarılan halı yastıklar.

Foto : Şükrü Azizi, Malazgirt, 2020

BULGULAR

Malazgirt yöresinde bulunan 31 halı yastık örneği, teknik yapı, kullanılan malzeme ve tasarımsal açıdan incelenmiştir. Dokumalar kompozisyon yapılarına göre 8 ana grupta toplanmıştır; 10 halı yastık ise tasarım yapılarına göre bu grupe dahil edilmemiştir. İncelenen dokumaların fotoğrafları, dokuma yönüne göre değil kullanım yönüne göre eklenmiştir. Bulunan halı yastıkların sırt/arka yüzleri kilim, bezayağı dokuma ya da çözgü yüzlü dokumadır. Bununla beraber sırt kısmı kumaşla kaplanmış yastık örnekleri de mevcuttur. Bunun yanı sıra tasarımsal açıdan incelenirken yöresel motifler hakkında çok fazla bilgiye ulaşamamıştır. Sadece yazılı kaynaklardan yöreye ait motif bilgileri yer almaktadır.

Grup 1

Örnek 1: Sitiya Burhanlı'ya ait yastık (Burhanlı, 2018, s. 89)

Örnek 2: Ziyet Kaçar'a ait halı yastık

Örnek 3: Ziyet Kaçar'a ait halı yastık

Örnek 1'de görülen yastık dokuma Malazgirt Alişen Mahallesi'nde oturmakta olan Sitiya Burhanlı'ya aittir. Bu dokuma 1965'li yıllarda Sitiya Burhanlı tarafından dokumuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 55 cm x 85 cm'dir. Dokuma sıklığı 19 x 23 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Geometrik motifli bu örnekte kompozisyon zemininde altıgen bir madalyon (gül), köşelerinde ise sekizgen yıldız motifi bulunmaktadır. Görgünay, bu motifi "iki köşeli çengelli baklava" olarak tanımlamaktadır (2001, s. 6). Tek sıra olan bordür Mine Erbek'in eserinde kurt ağzı, kurt izi, canavar ayağı (2006, s. 160) olarak adlandırılan motiflerle bezenmiştir. Güran Erbek, bu motifi "yılan" (1986, s. 30) olarak tanımlamaktadır. Yılan, dünyanın birçok yerinde yapılan kazılarda duvara ya da vazolara işlenmiştir. Bunun yanı sıra mitolojik birçok efsanede yılan koruyucu bir semboldür (Ateş, 2001, s. 151). Yörede bu motife "nêk" ya da "nîk" denilmektedir. Nêk, tığ ve uç (<https://tr.glosbe.com/...>) gibi anlamlara gelmektedir. Dokumada kullanılan bordo, pembe, yeşil renkler solmuşken, turuncu renkler solmamıştır. Siyah ve kahverengi renkler yöre koyunlarına özgü renkler olup boyanmamıştır.

Örnek 2, Örnek 1'den bakılarak 1985'li yıllarda Ziyet Kaçar tarafından dokunmuştur. Örnek 2'de yer alan ilmeler çoğunlukla yün iken beyaz renkler pamuktur. Türk (Gördes) Düğüm tekniği kullanılan dokuma 50 cm x 85 cm ebatlarındadır. Dokuma sıklığı 20 x 25 dm²/düğümdür. Motif ve kompozisyon olarak Örnek 1 ile aynıdır. Kullanılan renkler bordo,

turuncu, beyaz, kahverengi, siyah ve yeşildir. Dokumada kullanılan turuncu, siyah, kahverengi, beyaz renkler sabit kalırken bordo ve yeşil renkler akmış ya da solmuştur.

Örnek 3 de Örnek 1’den bakılarak 1985’li yıllarda Ziyne Kaçar tarafından dokunmuştur. Türk (Gördes) düğüm tekniği kullanılan dokuma, 55 cm x 85 cm ebatlarındadır. Bu dokuma, tasarımsal olarak Örnek 1 ve Örnek 2 ile aynıdır. Dokuma sıklığı 20 x 25 dm²/düğüm olan örneğin diğer iki dokumadan farkı çözgülerinin pamuk olmasıdır.

Grup 2

262

Örnek 4: Mehmet Kaçar’a ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 81)

Örnek 5: Mehmet Kaçar’a ait halı yastık

Malazgirt Alişen Mahallesi’nde görülen bu dokumalar Ziyne Kaçar tarafından Bulanık İlçesi Çaygeldi (Elibonçîyan) Köyünde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 62 cm x 90 cm’dir. Dokuma sıklığı 20 x 23 dm²/düğümdür. Çözgü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme Örnek 4’te yün iken Örnek 5’te çözgüler pamuktur. Yastık halı zemininde yer alan altıgenin içinde stilize edilmiş çiçek motifi yer almaktadır. Dokuma zemininde kullanılan sekizgen motifle uyumlu olarak her dört köşeye sekizgen motifler yerleştirilmiştir. Halı yastığın etrafında bir sıra bordür bulunmaktadır. Örnek 4’te yer alan motife Adıyaman yöresinde “Hevdork” (Yıldırım ve Gürcüm, 2020, s.1755) denilmektedir. Dor (Kürtçe): “Sıra,

yanyana veya ardarda olan şeylerin topu, bir yeri saran başka yerlerin topu, dönme, dönüş, civar, çevre, etraf, kenar” (<https://tr.glosbe.com/...>) anlamına gelmektedir. Hevdork ise bordür olarak kullanılmıştır. Örnek 4 ve Örnek 5 aynı dönem dokumalar olmasına rağmen Örnek 5 uygun olmayan saklama koşullarından dolayı solmuştur. Her iki dokumada benzer renkler tercih edilmiştir. Bunlar; turuncu, sarı, kahverengi, bej, bordo, siyah, gri, pembe renklerdir.

Grup 3

Örnek 6: Ziyet Kaçar’a ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 87)

Örnek 7: Ziyet Kaçar’a ait halı yastık

Malazgirt Alişen Mahallesi’nde görülen bu dokumalar Ziyet Kaçar tarafından Bulanık İlçesi Çaygeldi (Elîboncîyan) Köyü’nde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 56 cm x 94 cm’dir. Dokuma sıklığı 20 x 25 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür (ilme olarak kullanılan mavi ve yeşil renkleri sentetik ipliklerdir). Halı yastık örneğinin zemininde iç içe geçmiş iki dörtgen motifli madalyonlar yer almaktadır. Dokumada dikey ve yatay kesişen çizgiler haç motifine benzemektedir. Anadolu’da Hristiyanlık öncesi zamana ait bu motif nazara karşı koruduğuna ve kötü gözü dört ayrı parçaya bölerek etkisini azaltacağına inanılır (G. Erbek, 1986, s. 27). Madalyon ortasında sekizgen içinde pıtrak motifleri yer almaktadır. Soysaldı, bu motifi köşe sayısına (2012, s. 116) göre sıralamaktadır. Örneğin, sekiz köşeli yıldız olan, simetrik biçimli basamaklı madalyon. Her iki madalyonun

uçlarına stilize edilmiş karanfil motifi eklenmiştir. Zeminin sağ üst ve altında göz motifleri yer alırken zemin ortasında “EBRU” (Ziynet Kaçar’ın torunu) yazılmıştır. Tek sıra bordür içine zikzak ve geometrik motifler bezenmiştir. Dokumada kullanılan renklerden kahverengi, beyaz, bej ve siyah renkler koyunun doğal renkleri iken turuncu, kırmızı, mavi, yeşil ve pembe boyanmış ipliklerdir.

Grup 4

Örnek 8: Cemal Özkan’a ait halı yastık

Örnek 9: Cemal Özkan’a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi’nde görülen Örnek 8 Cemal Özkan’a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 50 cm x 100 cm’dir. Dokuma sıklığı 20 x 16 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Halı yastık zemininde onaltı basamaklı yıldız formlu iki madalyon yer almaktadır. Göz motifine de (Erbek, 1986, s. 26) benzeyen motifin içinde kenarları belirgin dörtgen ve pıtrak motifi bulunmaktadır. Zeminin tam ortasında çınar yaprağına benzeyen motifler birbirine simetrik olarak yerleştirilirken köşeler, küçük pıtrak motifleriyle doldurulmuştur. Tek sıra bordür içinde nazarlık veya muska motifinin (Erbek, 1986, s. 24) sıralandığı görülmektedir. Halı yastıkta turuncu, mor, kahverengi, yeşil, pembe, siyah, bordo renkleri yer almaktadır. Renklerin tamamında solma söz konusudur.

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 9 Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 53 cm x 95 cm'dir. Dokuma sıklığı 19 x 23 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Motif ve kompozisyon açısından Örnek 8 ile aynı olmasına rağmen Örnek 9'da görülen renkler daha net ve canlıdır.

Grup 5

Örnek 10: Türkan Akgün'e ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 84)

Örnek 11: Türkan Akgün'e ait halı yastık

Örnek 12: Türkan Akgün'e ait halı yastık

Malazgirt Alişen Mahallesi'nde görülen Örnek 10, Türkan Akgün tarafından Kılıççı (Qilîçê) Köyü'nde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 58 cm x 93 cm'dir. Dokuma sıklığı 20 x 23 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür (mavi iplik sentetik kaynaklıdır). Halı yastığın zemininde kurt ağzı, kurt izi ya da canavar ayağı olarak bilinen motif ile çevrelenmiş altıgen bir madalyon yer almaktadır. Madalyonun her iki ucunda akrep motifi yer alırken merkezde aşk ve birleşim motifi yer almaktadır. Aşk ve birleşim motifi, Uzakdoğu kökenli Ying-Yang motifinin Anadolu yorumu (Erbe, 2002, s. 84) olarak bilinmektedir. Mine Erbe, Ying-Yang'ın düalizm, gece-gündüz, güzel-çirkin, cennet-cehennem, kadın-erkek gibi zıt kavramların birleşimini sembolize ettiğini belirtmektedir (2002, s. 84). Elver ve Soysaldı, bu motifleri "Çengelli Göl" ve "Kancalı Göl" (2021, s. 84) olarak tanımlamaktadır. Halı zeminin sağ üst köşesinde "SEDEF" yazmaktadır. Tek sıra bordür içinde su yolu motifi yer almaktadır. Mor, kırmızı, pembe, kahverengi, beyaz, gri, turuncu ve lacivert renkler yün, mavi renk ise sentetik ipliktedir.

Malazgirt Alişen Mahallesi'nde görülen Örnek 11, Türkan Akgün'e aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 55 cm x 90 cm'dir. Dokuma sıklığı 20 x 23 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Desen ve kompozisyon açısından Örnek

10 ile aynıdır. Dokumada, kırmızı, kahverengi, beyaz, siyah ve gri renkler kullanılmıştır. Örnek 12’de kullanılan renkler ile benzerdir.

Malazgirt Alişen Mahallesi’nde görülen Örnek 12, Türkan Akgün’e aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 55 cm x 95 cm’dir. Dokuma sıklığı 20 x 24 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Desen ve kompozisyon açısından Örnek 10 ve Örnek 11 ile aynıdır.

Grup 6

Örnek 13: M. Ali Kazancı’ya ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 83)

Örnek 14: M. Ali Kazancı’ya ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 85)

Örnek 15: M. Ali Kazancı’ya ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 86)

Malazgirt Murat Mahallesi’nde görülen Örnek 13, M. Ali Kazancı’ya aittir. Malazgirt Konakkuran (Diknük) Köyü’nde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 46 cm x 88 cm’dir. Dokuma sıklığı 21 x 18 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zeminde üç parça dörtgen birbirine bağlanarak “kartuşlu halı” (Görgünay, 1984, s. 34) olarak bilinen madalyona benzemiştir. Zeminin her iki köşesinde yer alan motif akrep motifidir. Ortada aşk ya da birleşim motifi yer almaktadır. Tek sıra bordürün içi zikzak şekillerle doldurulmuştur. Halıda turuncu, kahverengi, siyah, mor ve pembe renkler kullanılmıştır. Bütün renkler canlılığını korurken mor renk solmuştur.

Malazgirt Murat Mahallesi’nde görülen Örnek 14, M. Ali Kazancı’ya aittir. Malazgirt Konakkuran (Diknük) Köyü’nde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 47 cm x 86 cm’dir. Dokuma sıklığı 22 x 22 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininde üç madalyon yer almaktadır; ortada dörtgen madalyon yer alırken her iki yanında akrep motifi bulunmaktadır. Tek sıra bordürün içi zikzak şekillerle

doldurulmuştur. Halıda siyah, koyu kahverengi, kahverengi, bej ve pembe renkler kullanılmıştır. Pembe renk dışındaki renklerin hepsi yöre koyunlarına özgü renkler olup boyanmamıştır.

Malazgirt Murat Mahallesi'nde görülen Örnek 15, M. Ali Kazancı'ya aittir. Malazgirt Konakkuran (Diknûk) Köyü'nde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 50 cm x 74 cm'dir. Dokuma sıklığı 20 x 21 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininde yer alan akrep motifleri Örnek 13 ve Örnek 14 ile benzerken ortada yer alan sekizgen formlu içi stilize edilmiş bitkisel motif diğerlerinde ayrılmaktadır. Sekizgen madalyonun içinde yer alan kaz ayağı motifi Doğu Anadolu'nun birçok yerinde görülmektedir. Elver ve Soysaldı, bu motife "çiçekli göl" ve "elma çiçeği" (2021, s. 87) demektedir. Zemin deseninin ortasında göz motifini yer alırken, her dört köşede çiçek motifini yer almaktadır. Bu çiçeğe Adıyaman yöresinde "gulik (gül, yaprak)" (Yıldırım ve Gürcüm, 2020, s. 1755) denilmektedir. Tek sıra bordürün içi zikzak şekillerle doldurulmuştur. Dokumada kullanılan renkler siyah, koyu kahverengi, kahverengi, bej, pembe ve turuncudur.

Grup 7

Örnek 16: Törkan Akgün'e ait halı yastık
(Burhanlı, 2018, s. 86)

Örnek 17: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Örnek 18: Törkan Akgün'e ait halı yastık

Örnek 19: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Malazgirt Alişen Mahallesi'nde görülen Örnek 16, Törkan Akgün tarafından Kılıççı (Qilîçê) Köyü'nde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 52 cm x 81 cm'dir. Dokuma sıklığı 20 x 25 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininde altıgen madalyon yer almaktadır. Altıgen madalyonun dışını saran su yolu, uçlara doğru çıkıntı yaparak desenin sonsuz devam ettiğini göstermektedir. Bu sonsuzluk algısını bordür sınırlamaktadır. Zeminde yer alan altıgenin içinde dörtgen, bunun içinde de pıtrak ve akrep motifleri yer almaktadır. Dörtgen madalyonun hemen dışında başak

motifi (Diler, 2018, s. 108), uçlarında ise koç boynuzu (Soysaldı, 2012, s. 114) motifi yer almaktadır. Zemin, sırasıyla bir sıra su yolu, bir sıra bordür ve bir sıra su yolu olacak şekilde çevrelenmiştir. Kenardaki su yolları Adıyaman yöresinde “dodik” (Yıldırım ve Gürcüm, 2020, s. 1755) olarak bilinir. Bordürün içinde ise stilize edilmiş çiçek motifleri yer almaktadır. Dokumada, bordo, kırmızı, turuncu, siyah, sarı, gri, kahverengi, bej ve pembe renkler kullanılmıştır.

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi’nde görülen Örnek 17 Cemal Özkan’a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 46 cm x 91 cm’dir. Dokuma sıklığı 21 x 24 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininde yer alan altıgen madalyon Örnek 16 ile benzerlik gösterirken, altıgenin ortasında dörtgen bir kare ve karenin içinde stilize edilmiş çiçek motifi yer almaktadır. Altıgen madalyonun iç tarafında kalan her iki köşede pıtrak motifi görülürken altıgenin dışındaki köşeler ise sekiz yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Zemin, sırasıyla bir sıra su yolu, bir sıra bordür ve bir sıra su yolu olacak şekilde çevrelenmiştir. Bordür, birbirine bağlanmış göz motifleri ile doldurulmuştur. Dokumada, turuncu, kırmızı, bordo, sarı, siyah, gri ve kahverengi kullanılmıştır. Dokumanın tamamı güvelenmiş ve yıpranmıştır. Renkler ise çoğunlukla solmuştur.

Malazgirt Alişen Mahallesi’nde görülen Örnek 18, Türkan Akgün tarafından Kılıççı (Qiliçe) Köyü’nde dokunmuştur. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 55 cm x 80 cm’dir. Dokuma sıklığı 20 x 25 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemini ve bordüründe yer alan motifler Örnek 16 ile benzerlik gösterse de altıgen madalyonun içinde yer alan koç boynuzlu motif diğerlerinden farklıdır. Dokumada, bordo, kırmızı, turuncu, siyah, sarı, gri, kahverengi, bej ve pembe renkler kullanılmıştır.

Malazgirt Saltukgazi Mahallesinde görülen Örnek 19 Cemal Özkan’a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 52 cm x 80 cm’dir. Dokuma sıklığı 20 x 32 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemini ve bordürü Örnek 18 ile çoğunlukla aynıdır. Dokumada, bordo, turuncu, siyah, kahverengi ve bej renkler kullanılmıştır. Dokumada güvelenme, yıpranma ve solmalar görülmektedir.

Grup 8

Örnek 20: Cemal Özkan’a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 20 Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 48 cm x 53 cm'dir. Dokuma sıklığı 24 x 24 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininde altıgen madalyon ve koç boynuzu motifleri yer almaktadır. Altıgen madalyon içinde yer alan motif, kertenkeleye benzemektedir. Madalyonlar dışında kalan yerler pıtrak motifleriyle doldurulmuştur. Yöre dokumalarından farklı olarak bu örneklerde bordür ince tutulmuştur. Dokumada bordo, pembe, kahverengi, turuncu, bej ve siyah renkler kullanılmıştır. Halı yastığının diğer yarısı kopmuştur.

Örnek 21: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 21 Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 49 cm x 98 cm'dir. Dokuma sıklığı 24 x 24 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Motif ve kompozisyon açısından Örnek 20 ile benzerlik göstermektedir. Kullanılan renkler siyah, turuncu, kahverengi, pembe ve bejdir. Dokuma bütünlüğü korunmuş olsa da güvelenme, yıpranma ve kopmalar görülmektedir.

Gruplandırılmalarına Dahil Edilemeyen Örnekler

Örnek 22: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Örnek 23: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 22 Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 52 cm x 74 cm'dir. Dokuma sıklığı 17 x 25 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Halı zemininde akrep motifli iki madalyon yer almaktadır. Madalyonun içinde sekiz sıra dörtgen mevcuttur. Dokuma zemini bir sıra su yolu ve iki sıra bordür ile çevrelenmiştir. Merkeze yakın bordür ya da iç bordür içinde göz motifleri yer alırken dış bordürde sınırları renklerle ayrılmış üçgenler bulunmaktadır. Halı yastık örneğinde bordo, sarı, yeşil, kahverengi, kırmızı, pembe ve mor renk yer almaktadır. Dokumanın bütününde kullanılan renkler canlılığını korurken, yıpranma ve güvlenmeler görülmektedir.

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 23 Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 53 cm x 61 cm'dir. Dokuma sıklığı 18 x 25 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Halı yastık zemininde "Türkmen Güllü/Göllü" veya "Türkmen Aynası" olarak bilinen motif yer almaktadır. İki madalyon içinde yıldız ve koçboynuzu motifleri bulunmaktadır. Türkmen güllü olarak bilinen bu motif Anadolu'dan Orta Asya'ya kadar birçok bölgede görülmektedir (Kayıpmaz vd. 2001, s. 64-69. Görgünay, 1984. s. 30). Tek sıra bordürün her iki yanında su yolu motifi bulunmaktadır. Bordür, çiçek motifleri ile doldurulmuştur. Halı yastıkta siyah, bordo, mor, turuncu, kahverengi, bej ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Dokumada yırtılma, kopma, güvlenme mevcuttur.

Örnek 24: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 24 Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 53 cm x 100 cm'dir. Dokuma sıklığı 19 x 25 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Dokuma, kompozis-yon açısından yöre seccadelerinden örnek alınarak yapılmıştır. Her iki tarafta yön belirten motifler, seccadelerde mihrapta kullanılmaktadır (Burhanlı, 2018, s. 62-69). Zemin ortasında kare içinde sekizgen ve dörtgen şekiller yer almaktadır. Dokumanın merkezinde sekiz kollu gül (Görgünay, 2001, s. 67) motifi görülmektedir. Bu yastık örneğinde bordür yoktur; dokuma yönüne doğru uzanan nêk ya da koçboynuzu motifleri bulunmaktadır. Bordürünün olmaması bu dokumayı diğer örneklerden ayırmaktadır. Dokuma genel olarak bir bütün görünse de güvlenme ve yıpranma görülmektedir.

Örnek 25: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesinde görülen Örnek 25 Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 56 cm x 94 cm'dir. Dokuma sıklığı 20 x 28 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümden kullanılan malzeme yündür. Halı yastık dokumada dokuma yönüne doğru sıralanmış beş sıra bant bulunmaktadır. Dokumanın her iki ucunda da yatay yerleştirilmiş birer bant görölmektedir. Kompozisyon açısından hiçbir yastık grubu ya da örneğine benzememektedir. Zeminde içi akrep motifli beş dörtgen madalyon yer alırken, her iki yanındaki bantlarda muska ve pıtrak motifleri mevcuttur. Sarı zeminli bordür içinde kurbağa formu motifler yer almaktadır. Her iki uca yatay uzanan bantların içinde ise stilize edilmiş kuş motifleri yer almaktadır. Dokumada, sarı, kırmızı, bordo, kahverengi, siyah, bej ve mor renkler kullanılmıştır. Dokuma bütünlüğü iyi olsa da güvelenme ve yıpranmalar görölmüştür.

Örnek 26: Yusuf Yılmaz'a ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 88)

Malazgirt Alişen Mahallesi'nde görülen Örnek 26, Yusuf Yılmaz'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığının boyutu 52 cm x 78 cm'dir. Dokuma sıklığı 20 x 30 dm²/düğümdür.

Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Halı yastık örneğinin zeminde yer alan motif, sekizgen madalyonlu, dört bacaklı ve çengelli uçlarıyla sürüngen bir hayvana

benzemektedir. Deniz, Batman’da gördüğü benzer bir halıya “akrepli halı” (2000, s. 269) demektedir. Tek sıra bordür içinde çiçek motifi yer almaktadır. Halı yastıkta çoğunlukla yöre koyunlarında görülen renkler olan siyah, kahverengi ve bej kullanılmıştır. Dokuma genelinde az da olsa kırmızı renk bulunmaktadır.

Örnek 27: Cemal Özkan’a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi’nde görülen Örnek 8 Cemal Özkan’a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 50 cm x 85 cm’dir. Dokuma sıklığı 19 x 23 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokumada genel olarak bitkisel motifler görmek mümkündür. Yastık zemininde yer alan göz motifinin her iki yanında dört yapraklı bitkisel motifler yer almaktadır. Tek sıra bordür, dokumada ince bir çerçeve oluşturmaktadır. Dokumada, bordo, bej, pembe, turuncu, siyah, kahverengi ve sarı renkler yer almaktadır.

Örnek 28: M. Ali Kazancı (Burhanlı, 2018, s. 80)

Malazgirt Murat Mahallesi'nde görülen örnek 28, M. Ali Kazancı'ya aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 53 cm x 94 cm'dir. Dokuma sıklığı 23 x 21 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininde yer alan sekizgen bir madalyonun içinde ve dışında bitkisel motifler yer almaktadır. Bu madalyonu basamaklı altıgen bir madalyon çevrelemektedir. Dokuma zeminin dört köşesinde göz motifleri görülmektedir. Bir sıra bordür içinde su yolu motifleri bulunmaktadır. Dokumada siyah, kahverengi, turuncu, pembe, gri ve bej renkleri kullanılmıştır. Bu doku-ma yastık örneği incelendiği tarihte günlük yaşamda kullanılmaktaydı.

Örnek 29: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 29, Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 54 cm x 85 cm'dir. Dokuma sıklığı 23 x 27 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininde saçbağı motiflerinden üretilen iki madalyon yer almaktadır. Bu madalyonların etrafında üçgen bantlar yer alırken, sol tarafta tek bir yıldız motifi bulunmaktadır. Tek sıra bordürü iki su yolu çevrelemektedir. Bordür içerisinde üçgen birimler sıralanmaktadır. Dokumada, kahverengi, sarı, bej, gri ve pembe renkleri kullanılmıştır. Bu halı yastık örneğinde desen ve kompozisyon

belirgin olsa da renklerde solmalar, dokumada güvelenme, kopma ve yıpranmalar görülmektedir.

Örnek 30: Cemal Özkan'a ait halı yastık

Malazgirt Saltukgazi Mahallesi'nde görülen Örnek 30, Cemal Özkan'a aittir. Türk (Gördes) düğümlü halı yastığın boyutu 55 cm x 78 cm'dir. Dokuma sıklığı 19 x 23 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Yastık dokuma zemininde yer alan basamaklı altıgen madalyonun içerisinde basamaklı dörtgen bir madalyon yer almaktadır. Bu dörtgenin içinde de bitkisel motifler yer almaktadır. Dokuma zeminin dört tarafında göz motifleri bulunmaktadır.

Örnek 31: Lokman Kabişen'e ait halı yastık (Burhanlı, 2018, s. 25)

Malazgirt Tatargazi Köyü'nde görülen örnek 31, Lokman Kabişen'e aittir. Türk (Gördes) Düğümlü halı yastığın boyutu 50 cm x 100 cm'dir. Dokuma sıklığı 21 x 23 dm²/düğümdür. Çözü, atkı ve düğümde kullanılan malzeme yündür. Dokuma zemininin ortasında Görgünay'ın "Ejderha motifi" (1984, s. 31-32) olarak tanımladığı motiflere benzer bir desen yer almaktadır. Bu madalyonun her iki ucunda el/tarak motifi bulunmaktadır. Yastık zeminin dört köşesinde ise "tırnak" veya "içi damarlı yaprak" (Soysaldı, 2012, s.117-118) motifleri bulunmaktadır. Ayrıca

zemin içini doldurmak için dallı çiçekler kullanılmıştır. Tek sıra bordür içi göz motifi ile doldurulmuştur.

SONUÇ

Malazgirt yöresinde yapılan alan araştırma sürecinde dokuma yapılan herhangi bir kurum/kuruluş ya da ev bulunmamıştır. Dolayısıyla eskiden dokuma yapan kişilerle görüşülmeye çalışılmıştır. Yakın zamana kadar üretimi devam etmiş olan halı yastık örnekleri, ev ve mobilya ihtiyaçlarının değişmesi sonucu kullanımdan kalkmıştır. Bulunan örneklerin birçoğu uygun olmayan koşullarda tutulmaktadır. Dokumalarda çoğunlukla yıpranlamalar, kopmalar ve solmalar mevcuttur.

Çalışmada yer alan halı yastıklar, tasarım yapılarına göre 8 grup altında toplanmıştır. 10 halı yastık örneği ise herhangi bir gruba dahil edilmemiştir. Bunlar grup dışı örnekler olarak verilmiştir. Yastıkların en ölçüsü 46-62 cm, boy ölçüsü 74-94 cm aralığındadır. Dokumalar üzerinde yapılan incelemede kalite olarak en az 19, en çok 23; boyda en az 18, en çok 30 düğüm bulunmaktadır. Yöre halı yastıkları tasarım kompozisyonları bakımından özgün olsa da birim olarak kullanılan motifler Anadolu halı geleneği ile benzerdir. Bu halı yastık dokumalar, yaygılar ve minderler ile benzer kompozisyon özellikleri göstermektedir. Dokumalarda desen yapısı olarak geometrik motifler çoğunluktadır. Bunun yanı sıra sitle edilmiş bitkisel motifler de görülmektedir. Yaygı dokumalarda insan ya da hayvan figürlü motifler görülürken yastık dokumalarda bu motifler bulunmamaktadır. Göbek ya da zeminde yer alan madalyonlar dörtgen, altıgen ya da sekizgen formda olmaktadır. Bölge dokumaları hakkında yazılan birçok makalede, dokuma zemininde yer alan madalyonlara “göl” denilmiştir. Bunların aksine Malazgirt’te bu madalyonlara “gül” denmektedir (Burhanlı ve Akgün, 2015). Gül (Kürtçe): Gül demektir. Okunurken “göl” ile “gül” arasında bir ses ile çıkmaktadır. Yöre dokumalarında yer alan motiflerin geneline “neqş” denilmektedir. Neqş kelimesi motif, desen ve işleme anlamlarına gelmektedir.

Günümüz koşullarında halı yastık üretimi durmuş olsa da estetik bir obje olarak kullanıldığı görülmektedir. Yeniden halı yastık üretimi yapabilmek için değişen dünya gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Günümüz taleplerini iyi bir biçimde okumak ve bu talepler doğrultusunda yeni tasarım örnekleri sunmak bir zorunluluk haline gelmiştir. Aksi takdirde geleneksel yaşam biçimi için üretilmiş yastıklar yok olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Aral, S. (2013). Malatya Halı Yastıkları. *Arış Dergisi*, 9, 4-11.
- Ateş, M. (2001). *Mitolojiler ve Semboller*. Milenyum Yayınları.
- Burhanlı, Ş. (2018). Muş-Malazgirt’te Halı ve Kilim Geleneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Deniz, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygılar. *Atatürk Kültür Merkezi Yayını*: 215.
- Diler, A. (2018) *Kilimin Sembolleri*. Alfa Yayınları.
- Ekmekçi, M. (2014). *Muş Halk Kültürü*. Muş Valiliği: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını.
- El-Kâşgarî, M. (2007). *Dîvânü Lugâti’t Türk*. Kabalcı Yayınları.

- Elver, H. Soysaldı, A. (2021). Kars İli Arpaçay İlçesi Koç Köyü Halı Yastıkları. *Arış Dergisi*, 18, 74-97.
- Erbek, G. (1986). Anadolu Motifleri Sergisi. İzmir Alman Kültür Merkezi.
- Erbek, M. (2002). Çatalhöyük'ten Bugüne Anadolu Motifleri. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Eser, M. (2014). Selçuklular Döneminde Muş ve Çevresi. *Turkish Studies*, 9/1 s. 185-207.
- Görgünay, N. (2001). Altaylardan Tunaboyu'na Türk Dünyasında Ortak Yanışlar (Motifler). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Görgünay, N. (1984). Doğu Anadolu Köy Halılarının Kalite ve Desenleri. T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü.
- Görgünay, N. (1976). Doğu Yöresi Halıları. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:163, Sanat Dizisi:23.
- Malazgirt. (1984). Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi İçinde (Cilt. 10, s. 5782-5783) Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Ticaret ve Sanayi A.Ş.
- Kayıpmaz, F. Kayıpmaz, N. ve Genç, M. (2001). Tarihten Günümüze Bergama Halıları. *Bergama Belleten* - 10.
- Kevorkian, R.H. ve Paboudjian, P.B. (2012). 1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler. Aras Yayıncılık.
- Sökmen. S. (2016). Bitlis El Sanatları. Bitlis Eren Üniversitesi Yayını.
- Soysaldı, A. (2012). Yozgat Halı Yastıkları. *Arış Dergisi*. 7, 112-121.
- Yıldırım, E. Gürcüm, B. H. (2020). Adıyaman İlinde Kullanılan Halı Yastıkların Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri. *İdil Dergisi*, 75, 1746-1760.
- Mardirosoyan, D. (2018). Malazgirt Kazası – Demografi.
<https://www.houshamadyan.org/tur/haritalar/bitlis-vilayeti/malazgirt-kazasi/yerlesim-birimi/demografi.html>, Erişim Tarihi: 09.11.2021
- Malazgirt. www.malazgirt.gov.tr, Erişim Tarihi: 09.11.2021
- Balin. <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.11.2021
- Yastık, <http://lugatim.com/s/YASTIK>, Erişim Tarihi: 10.11.2021
- Malazgirt Haritası, <https://www.puantr.net/mus-okullari-hizmet-puanlari/>, Erişim Tarihi: 09.11.2021
- <https://tr.glosbe.com/ku/tr/dor>, Erişim Tarihi: 13.11.2021
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/hududul-alem>, Erişim Tarihi: 14.11.2021
- Akgün, Türkan. Kılıççı (Qiliçê) Köyü, Malazgirt, Muş.
- Kaçar, Mehmet. Alişen Mah, Malazgirt, Muş.
- Kazancı, Mehmet. Murat Mahallesi, Malazgirt, Muş.
- Özkan, Osman. Saltukgazi Mahallesi, Malazgirt, Muş.
- Sitiya, Burhanlı. Alişen Mah, Malazgirt, Muş.
- Yılmaz, Yusuf. Alişen Mah, Malazgirt, Muş.